

1. ATEA erfgoed in het stadsbeeld van 2014

1.1 *Introductie*

Hoewel het zakencijfer van ATEA voor het merendeel werd gemaakt door verkoop van telefooncentrales en telefoons aan industriële bedrijven en telefoonmaatschappijen zoals de RTT en later Belgacom, was het bedrijf bij het grote publiek in België meestal gekend als fabrikant van parlofoons en verkeerslichten. Merkwaardig is wel dat dit producten waren, waarvan de verkoop slechts enkele procenten betekende in het jaarlijks zakencijfer.

Beide producten werden omstreeks 1930 op de markt gebracht, en in beide marktsegmenten was ATEA in België marktleider tot na de overname door Siemens in 1986. Siemens was immers ook actief in die branche, en dulde geen interne concurrentie.

De afdeling parlofonie of huistelefonie werd verkocht aan CET Technics in Luik¹, die ook nog in 2014 de merknaam ATEA gebruikt voor dergelijke toestellen, maar de producten zelf zijn totaal andere. Vooral in Nederland schijnen ze actief te zijn.

De afdeling verkeerssignalisatie is gewoon samengegaan met de gelijkaardige afdeling binnen Siemens België.

1.2 *Tentoonstelling in het MAS*

In het najaar 2014 wordt een kleine tentoonstelling rond ATEA en telefonie in het kijkdepot van het MAS georganiseerd. Eén van de deelprojecten is een kleine studie van “ATEA nu nog in het straatbeeld”.

Als fiere ATEAnen hebben we de neiging van uit te bazuinen dat een stad als Antwerpen nog steeds volhangt met ATEA producten zoals parlofoons en verkeerslichten.

Een klein “marktonderzoek” geeft aan dat dit moet genuanceerd worden.

1.2.1 **De ATEA verkeerslichten anno 2014**

De producten van verkeerssignalisatie bestonden uit enerzijds de “bevelpost”, zijnde een intelligent toestel dat de verkeerslichten aanstuurde, en de verkeerslichten zelf.

De bevelposten waren intelligente, complexe producten, die regelmatig onderhoud vergden van een opgeleide techniker. Vermoedelijk was na een contractueel vastgestelde periode (bv 10 jaar) ATEA niet meer verplicht deze toestellen te onderhouden, en bij mijn weten zijn die allemaal uit dienst genomen.

Een verkeerslicht echter is vrij eenvoudig product: een “houder” met daarin twee of drie lampen met een bijbehorende lens, en een elektrische aansluiting van twee dra-

---

¹ <http://www.cettechnics.be/nl/producten/parlofonie-producten.html> , en de Nederlandse firma op <http://www.have-digitap.nl/merk/deurtelefonie/atea/PGMID10>

den per lamp. Dingen die je tamelijk makkelijk ook op een andere “bevelpost” kan aansluiten. En dat is wat er gebeurd is. Heel wat kruispunten zijn gedeeltelijk of geheel met ATEA verkeerslichten uitgerust, hoewel het 25 tot 30 jaar geleden is, dat ze geleverd zijn.

Een aantal jaren geleden vond je ze ook in de Antwerpse binnenstad. Doch de steekproeven die ik daarmee gedaan heb, geven aan dat ze daar meestal verwijderd zijn. Ik kan me indenken dat als men een kruispunt volledig heraanlegt, men ook de verkeerslichten vervangt door nieuwe modellen.

Anders is het gesteld in de rand van de agglomeratie Antwerpen. Ik ben heel wat ATEA verkeerslichten tegengekomen in districten of randgemeenten zoals Wilrijk, Edegem, Mortsel en Borsbeek. Toen ik onlangs naar mijn “geboortedorp” Ekeren-Donk reed ten noorden van de stad, stonden ook daar ATEA verkeerslichten te pronken.

1.2.2 De ATEA parlofoons anno 2014

ATEA parlofoons bestaan uit een “centrale kast”, met in elk appartement een telefoonhoorn en een drukknop (om de deur te openen), en een deurluidspreker aan de voordeur. Gezien we in het straatbeeld enkel de deurluidspreker kunnen zien, gaat de rest van deze uiteenzetting enkel over de deurluidspreker.

Als ik in 2014 door de binnenstad loop, zijn tot mijn verbazing maar relatief weinig ATEA deurluidsprekers te zien. Begin jaren 1990 waren die nog massaal aanwezig, maar stilaan worden die min of meer vervangen. Ook op grote invalswegen zoals de Grote Steenweg, vindt men maar een beperkt aantal ATEA deurluidsprekers. Is het fijn stof van het drukke verkeer hier de oorzaak?

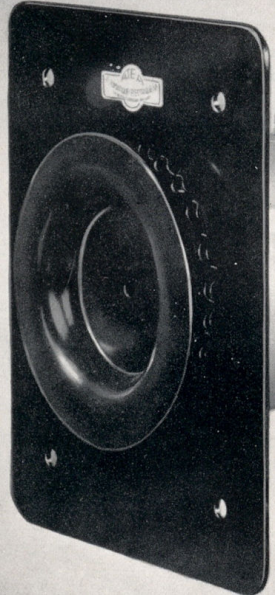

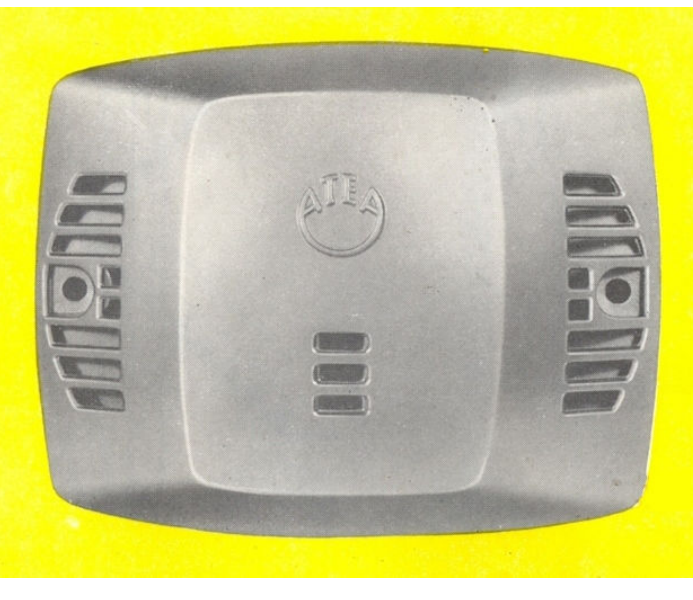
Waar vindt men ze zeker niet? In handels- en horecazaken. Op vraag van hun boekhouder worden regelmatig investeringen gedaan om “kosten” te maken voor de belastingen. Een parlofoon van 10 jaar of ouder wordt gewoon vervangen.

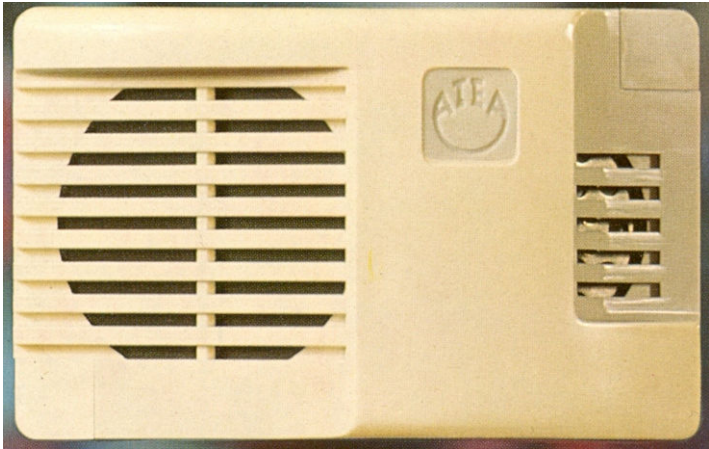

Evenals bij verkeerssignalisatie is het in de buitenwijken van de agglomeratie Antwerpen anders. Als je naar kleine appartementsgebouwen gaat kijken, die in de jaren 1950 tot de jaren 1980 gebouwd zijn, vind je nog op vele plaatsen ATEA parlofoons. Als de gebouwen wat groter zijn, of wanneer de functie van syndicus niet door één van de bewoners, maar door een firma wordt uitgeoefend, worden de toestellen periodiek vervangen, werkend of niet.

De meeste parlofoons, waarvan verder in dit document een foto hebben opgenomen, heb ik gevonden in residentiele wijken met kleine appartementsblokken (typisch 2 verdiepingen) in vooral Wilrijk en Mortsel. Ik ben er van overtuigd dat ik ze ook in andere gelijkaardige wijken van de agglomeratierand zou aantreffen. De meeste foto's zijn genomen op twee namiddagen, het is dus niet dat je echt met een vergrootglas moet zoeken, wel uit je doppen kijken en weten waar je naar zoekt. En ik geef hieronder doelbewust niet alle parlofoons weer in die straten.

2. Modellen van parlofoons

Na de tweede wereldoorlog had ATEA volgende deurluidsprekers:

		
<p>Jaren 1940-50</p>	<p>Jaren 1950</p>	<p>Jaren 1950-1960</p>

		
Jaren 1960-70	Jaren 1970-1980	Jaren 1986-1993

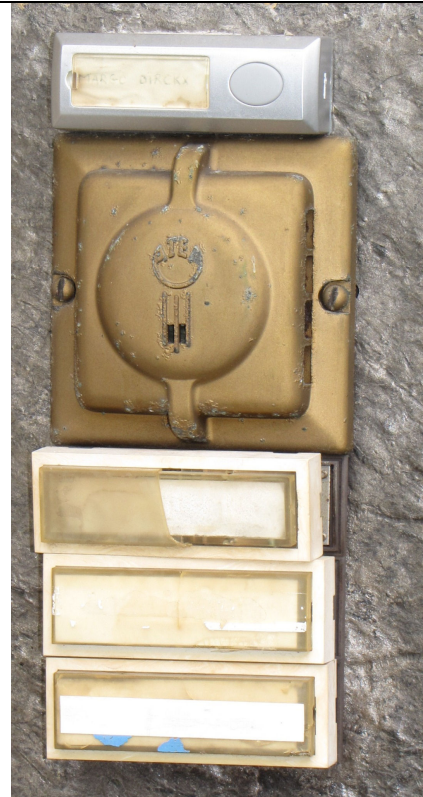
2.1.1 Welke modellen vinden we terug?

Al de modellen hebben we teruggevonden in de rand van de agglomeratie. Hoewel ATEA marktleider was, en zijn producten kwalitatief zeer goed waren, kwam er in de jaren 1970 een overvloed van goedkopere producten uit Zuidoost Azië, die de firma dwongen ook goedkoper te produceren. De zogenaamde 8400 reeks uit de jaren 1970-1980, was in vergelijking met zijn voorgangers kwalitatief minder. Vandaar dat je die ook relatief weinig zal terugvinden, hoewel die relatief jong waren.

Het toestel van de jaren 1960/70 vindt men zeer regelmatig terug. Typisch op kleine appartementsgebouwen met twee verdiepingen. De appartementen worden ofwel verhuurd, ofwel zijn de bewoners zelf eigenaar. In tegenstelling tot de grote appartementsgebouwen wordt de functie van syndicus waargenomen door één van de bewoners. Als hij een doe-het-zelver is met noties van elektriciteit, zal hij er meestal wel in slagen de apparatuur aan de praat te houden. Het gaat meestal om lampjes, contacten, een luidspreker en een telefoonhoorn. Dergelijke praktijken worden niet toegepast in grotere appartementen met een firma die het onderhoud doet.

Berchem, Ringlaan 16. Een deurluidspreker, vermoedelijk begin jaren 1950. Het huis leek me van een oudere persoon met een hoger inkomen.

Wilrijk, Pottershofstraat 9. Een jaren 1950 model. De bedenkelijke staat van de belletjes doen een krakkemikkige doe-het-zelver vermoeden.

Wilrijk, Spoorweglaan 231.

Wilrijk, Spoorweglaan 169 Bemerck de omgekeerde montering, en de vele verflagen. De bonte verzameling van namen en de manier waarop ze zijn ingegeven, doen huurappartementen vermoeden.

Wilrijk, Pottershofstraat 23. Ook hier een omgekeerde montage.

Toestellen van omstreeks 1960

Berchem, Karmelietenstraat 89.

Mortsel, Statielei

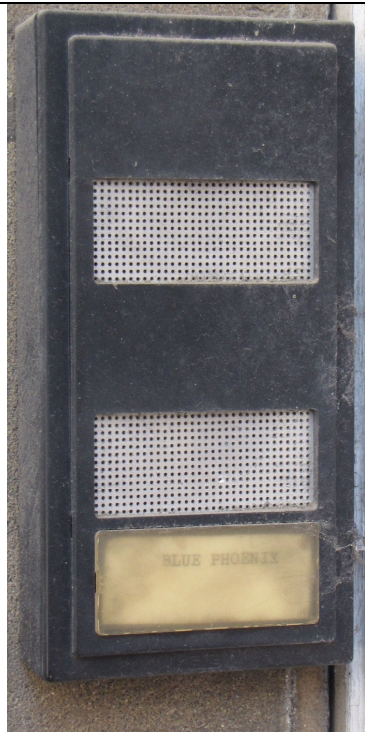
De gegraveerde namen doen eigenaars van appartementen vermoeden. De eigenaar van de 2de verdieping is vertrokken.

Toestellen van omstreeks 1960

		
<p>Antwerpen, Reyndersstraat 18</p> <p>De namen op de bellen ontbreken. Dit was een hotel, vermoedelijk wordt de bel niet echt meer gebruikt.</p>	<p>Mortsel, Grotenhof 7</p>	<p>Mortsel, Rozentuin 9</p>
<p style="text-align: center;">Toestellen jaren 1960-1970</p>		

<p>Mortsel, Rozentuin 29</p> <p>Gegraveerde namen, vermoedelijk eigenaars</p>	<p>Mortsel, Meidoorn 23</p> <p>Een bonte verzameling van verschillende manieren om je naam op de bel te zetten, vermoedelijk huurders</p>	<p>Wilrijk, Pottershofstraat 10</p> <p>Ook hier een omgekeerde montage</p>
<p style="text-align: center;">Toestellen jaren 1960-1970</p>		

Antwerpen, Kipdorpest 11

Mortsel, Meidoorn 1

Wilrijk, Spoorweglaan 233

Wilrijk, Spoorweglaan 167

Toestellen jaren 1970-1980

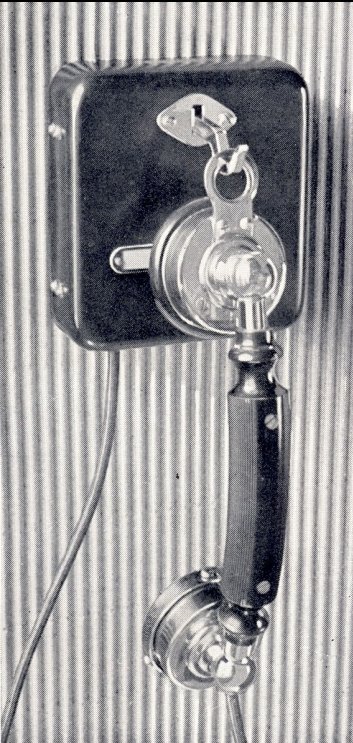

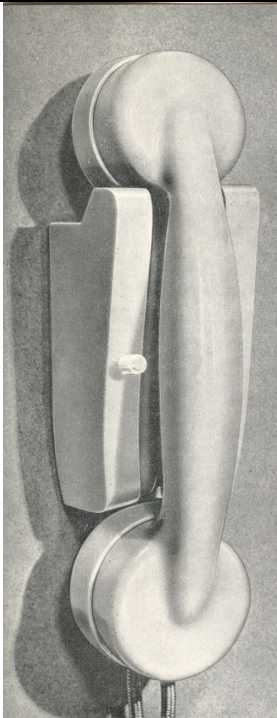
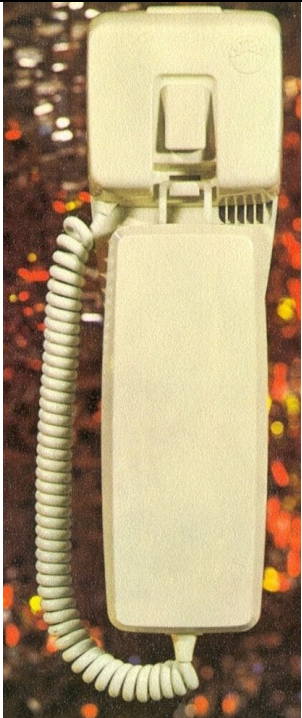

Mortsel, Grotenhof 5

Toestellen jaren 1986-1993

3. De telefoons in de appartementen

In de appartementen is er een telefoonhoorn om met de persoon aan de voordeur te praten, en een schakelaar om de deur te openen, dat zijn dingen die je niet vanop straat kan zien. Soms is er op het appartement een ATEA telefoon, maar is er geen ATEA luidspreker aan de voordeur, of omgekeerd.

				
Jaren 1920	Jaren 1930	Jaren 1940/50/60	Jaren 1960/70	Jaren 1970/80

Vooral de hoorn van de jaren 1960/70 vindt men wel eens terug op appartementen.

4. Dames die de parlofoons presenteren

**DOKTERS,
ADVOKATEN,
APOTHEKERS,
GARAGISTEN,**

BLIJF RUSTIG IN UW BED WANNEER
ER 'S NACHTS GESCHELD WORDT.

MEVROUW

hoe dikwijls bent U reeds onnoodig
de trappen af en weer opgelopen
om de deur te openen voor een leurder.

EIGENAARS,

Uw lift brengt U groote getallen in Uw rekeningen, plaats een ATEA luidspreker inrichting

Zij geeft de zuiverste weergave en de krachtigste. Heel klein van afmetingen dus niet storend aan het uitzicht der ingangdeur.

“femme fatale” van de jaren 1930

Reclame omstreeks 1955

Fotomodel 1959
Brigitte Bardot stijl?

Fotomodel 1960

Fotomodel 1967

Fotomodel jaren 1970

Fotomodel jaren 1980

5. Verkeerslichten

			
<p>Mortsel, hoek Fortstraat /Krijgsbaan</p>	<p>Mortsel, Heirbaan /Krijgsbaan</p>	<p>Wilrijk, Frans Van Dunlaan/Fort V straat</p>	<p>Wilrijk, Prins Boudewijn- laan/Ringlaan</p>

Op alle verkeerslichten staat naast het groene licht rechts het label "GTE ATEA". Wat betekent dat het verkeerslicht geleverd is tussen 1971 en 1986.

Toen ATEA werd overgenomen door Siemens, mocht het geen interne concurrentie aan Siemens aandoen, en moest het stoppen met eigen verkeerssignalisatie te verkopen.

In Borsbeek vonden we verkeerslichten met het label ATEA in plaats van GTE ATEA. Dat label werd gebruikt na de overname door Siemens. Deed men dan toch verder?

Als je echter goed ziet, zijn het nu 3 aparte modules boven elkaar, en niet in één blok zoals ATEA gewoonlijk had. En links onderaan elke module stond "SIEMENS", maar dit werd in het zwart overschilderd!

Vermoedelijk is deze installatie verkocht door een ATEA verkoper, doch reeds met Siemens onderdelen.

Jan Verhelst,

Vrienden van het ATEA-museum

20 juni 2014